

Ο ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΟΥ ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ

COD. MARCIANUS GR. 533

Μετά την δημοσίευσιν τῆς ἀνωτέρω ἐν σσ. 99–143 μελέτης μου καὶ δὴ τῆς ἐν σσ. 124–29 περὶ τοῦ δῆθεν ἐπιταφίου ἐπιγράμματος τοῦ καρδινάλιου Βησσαρίωνος εἰς τὸν Γεώργιον Ἀμιρούτζην, ὁ ἐν Βενετία φίλος ἱστοριοδίφης κ. Κωνσταντῖνος Μέρτζιος ἐξήτασεν ἐπισταμένως τὸν cod. Marc. Gr. 533 καὶ ἔθηκεν ὑπ' ὄψιν μου τὰ πορίσματα τῶν παρατηρήσεών του.

Καὶ κατὰ τὸν κ. Μ. ὁ κῶδιξ εἶναι αὐτόγραφος τοῦ καρδινάλιου, ἀλλ' ἡ ὑπάρχουσα ἀρίθμησις τῶν φύλλων εἶναι μεταγενεστέρα. Ἐπὶ δύο τίτλων τῶν ἐν φ. 2^γ περιεχομένων τοῦ κώδικος ἐγράφησαν ἄλλα γράμματα ἐμποδίζοντα τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχικῶν καὶ τοῦτο διότι, μετὰ τὴν ἀπόσχισιν τοῦ μετὰ τὸ φ. 38 ἀποκοπέντος φύλλου, δὲν ὑπῆρχε λόγος νὰ περιλαμβάνωνται εἰς τὰ περιεχόμενα οἱ ἀριθμοὶ ἡ' καὶ θ'. Τὰ ἐπιτεθέντα γράμματα εἶναι γεγραμμένα δι' ἄλλης χειρὸς (μεταγενεστέρας) καὶ δι' ἄλλου μέλανος. Τὸν τίτλον ἡ' (κατὰ Λάμπρον ΝΕ 3, 1906, σ. 15 «Στίχοι ἡρωϊκοὶ ἐπιτάφιοι ἐπὶ τῷ...» δὲν κατώρθωσεν οὐδ' ὁ κ. Μ. ν' ἀναγνώσῃ, ἀλλ' ἀνέγνωσε τὸν ἀρχικῶς γραφέντα ἐπὶ τοῦ φ. 38^ν «ἡρωϊκοὶ στίχοι ἐπὶ τῷ φιλεῖν τὴν αὐτὴν» δηλαδὴ τὴν Θεοδώραν Κομνηνὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται καὶ αἱ τρεῖς προηγούμεναι μονωδαὶ ὑπὸ γράμματα ε', ς' καὶ ζ'. Ὑπερθεν τοῦ τίτλου τούτου ἐν φ. 38^ν ἐγράφησαν διὰ ζωηροτέρου μέλανος ὑπὸ ἀπαιδεύτου τινὸς «Ἀκμὴ καὶ ετερον στιχον ἀπάληφεν». Κατὰ ταῦτα οἱ δι' ἐπιτεθέντων γραμμάτων ἀποσβεσθέντες καὶ μὴ ἀναγνώσιμοι εἴκοσι στίχοι τοῦ φ. 38^ν ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴν τῆς τετάρτης εἰς τὴν Θεοδώραν μονωδίας, ἡ ὁποία καὶ ἐξηκολούθει εἰς τὸ ἀπεσχισμένον φύλλον τοῦ κώδικος.

Ὡς πρὸς τὸν ὑπὸ στοιχεῖον θ' τίτλον τῶν περιεχομένων (ὃν ὁ Λάμπρος: Ἔνθ' ἀνωτ. ἀνέγνωσε «Στίχοι ἱαμβικοὶ ἐπιτάφιοι ἐπὶ Γεωργίῳ τῷ Ἀμιρούτζην»), ὁ κ. Μ. παρατηρεῖ ὅτι μόνον τὸ ἀρχικὸν ς' δι' ἐρυθροῦ μέλανος γεγραμμένον εἶναι ἄθικτον, ἀνέγνωσε δ' αὐτὸς ἀσφαλῶς τὰς αὐτὰς λέξεις πλὴν τῆς λέξεως Γ ε ω ρ γ ί ο υ, ἡ ὁποία ἀποκλείεται νὰ ἐγράφη (πιθανῶς ἐγράφη Στυλιανοῦ). Κατὰ ταῦτα ὁ Βησσαρίων κατὰ τὴν νεότητά του ἐθροήνησεν Ἀμιρούτζην τινά, ἄλλον ἀπὸ τὸν ἡμέτερον φιλόσοφον Γεώργιον, πιθανῶς πατέρα ἢ ἀδελφὸν αὐτοῦ πρεσβύτερον.

Ποίαν ἐχθρότητα εἶχεν ὁ μεταγενέστερος τοῦ κώδικος ἄλλοιωτῆς πρὸς τὴν δέσποιναν τῆς Τραπεζούντος Θεοδώραν Κομνηνὴν, ἄγνωστον παραμένει.

Μεγάλην ὅμως σημασίαν ἔχει ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἢ διαπίστωσις ὅτι δὲν εἶναι ὁ Βησσαρίων ὑπεύθυνος τῆς καταστροφῆς τοῦ σχετικοῦ ἔργου, τῆς ἐπελθούσης τὸ μὲν δι' ἐπιθέσεως γραμμάτων ἐπὶ τῶν πρώτων 20 στίχων, τὸ δὲ διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ἐπομένου φύλλου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀφαιρέσεως ἐστερήθημεν πλειόνων πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἀγνώστου ἐκείνου Ἀμιρούτζη εἰς ὃν ἀναφέρονται οἱ ὑπ' ἐμοῦ δημοσιευθέντες στίχοι¹. Ὁμοίως ὅτι οὐδεμία ἐχθρότης ὤθησε τὸν καρδινάλιον ν' ἀποσβέσῃ στίχους σχετικούς πρὸς τὸν πρωτοβεστιάριον τῆς Τραπεζοῦντος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

¹ Ὁ στίχος 17 τοῦ ἐπιγράμματος ἔχει ὀρθότερον :
ἄλλη μὲν ἄλλους, σὺν ἑαυτῷ δ' ἐνθάδε